

Tehy ry ja SuPer ry

Lausunto 4.4.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo.stm@gov.fi ja animari.laakkonen@gov.fi

Tehy ry:n ja SuPer ry:n lausunto kiireelliseen lausuntopyyntöön VN/10830/2022 - Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi potilasturvallisuuden varmistamisesta terveydenhuollon työtaistelun aikana

Hallituksen esitys laiksi potilasturvallisuuden varmistamisesta terveydenhuollon työtaistelun aikana on lainsäädäntötyön irvikuva. Hallituksen esitys perustuu ainoastaan työnantajien antamiin tietoihin, jotka ovat täysin virheellisiä. Kyseessä on naisiin kohdistuva pakkotyölaki.

Tehyn ja SuPerin näkemyksen mukaan työntekijöiden perusoikeuksiin, työtaisteluoikeuteen ja henkilökohtaiseen vapauteen, merkittävällä tavalla puuttuva ja käytännössä lakon murtamiseen johtavaa lakia potilasturvallisuuden varmistamisesta terveydenhuollon työtaistelun aikana (jäljempänä pakkotyölakia) ei tule säätää seuraavilla perusteluilla:

- Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eivät täyty eikä sääntelylle ole perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttäviä ja erittäin painavia perusteita.
- Hallituksen esityksen valmistelu ja esityksen perustelut perustuvat ainoastaan työtaistelun toisen osapuolen – työnantajan eli sairaanhoitopiirien - kuulemiseen ja ilmoituksiin. Työntekijöille ja heitä edustaville liitoille ei ole varattu mahdollisuutta oman näkemyksensä esittämiseen. Hallituksen esitys perustuu sairaanhoitopiirien suojelutyöstä antamiin täysin virheellisiin tietoihin potilasturvallisuuden vaarantumisesta ja suojelutyön riittämättömyydestä.
- Hallituksen esitys perustuu täysin yksilöimättömiin väitteisiin suojelutyön riittämättömyydestä. Esityksestä ei ilmene yksilöityä selvitystä suojelutyön riittämättömyydestä. Perusteluissa tulisi olla yksilöityjä konkreettisia esimerkkejä, missä sairaanhoitopiireissä ja missä yksiköissä tai miten potilaiden henki ja terveys on vaarantunut. Perusteluista ei ilmene edes AVI:n saamia tietoja sairaanhoitopiireiltä. SuPerin ja Tehyn paikallisilta suojelutyöneuvottelijoilta saamien tietojen mukaan työnantajat ovat pyytäneet suojelutyöhön enemmän henkilöstöä kuin siellä on normaaliaaikoina. Neuvottelijoita on painostettu ja uhkailtu. Kaikki kiireellistä hoitoa tarvitsevat on hoidettu, eikä vaaratilanteita ole ollut. Kautta linjan on palaute ollut päivystyksistä se, että siellä on nyt normaalia rauhallisempaa.
- Hallituksen esityksessä Tehyn ja SuPerin lakkoa on verrattu vuoden 2007 tapahtumiin. Vertaus on virheellinen, koska tilanne on täysin toinen kuin vuonna 2007, jolloin hoitohenkilöstö uhkasi ns. joukkoiirtisanoutumisella. Tuolloin suojelutyöstä ei voitu neuvotella, koska irtisanoutumisten jälkeen jäljelle ei olisi jäänyt suojelutyötä tekevää hoitohenkilöstöä. Parhailaan käynnissä olevassa lakossa suojelutyöhön on suostuttu ja siitä neuvotellaan jatkuvasti työtaistelun piirissä olevien sairaanhoitopiirin kanssa. Suojelutyön määrästä sovitaan kolmeksi päiväksi kerrallaan, jotta se vastaa todellista tarvetta. Neuvotteluja käydään tämän lisäksi useita kertoja päivässä, mikäli työnantajan mielestä suojelutyön tarve kasvaa. Suojelutyöneuvottelijat päivystävät jatkuvasti ja ovat valmiudessa käymään työnantajan kanssa neuvotteluja suojelutyön lisäämisestä vuorokauden ympäri jokaisena viikonpäivänä.

- Mahdolliset häiriötilanteet kiireellisen hoidon toteuttamisessa lakon ensimmäisinä päivinä eivät johtuneet suojelutyön liian vähäisestä määrästä, vaan työnantajien täysin puutteellisesta valmistautumisesta lakon alkamiseen. Sosiaali- terveysministeriö ryhtyi ohjeistamaan sairaanhoitopiirejä vasta 21.3.2022 annetulla ohjauskirjeellään, vaikka Tehy ja Super ovat jättäneet ensimmäisen työtaisteluilmoituksen jo 3.3.2022. Ohjauskirjeessä annettiin kuuden kohdan ohjeistus, mitä kaikkea työnantajien tulee tehdä potilasturvallisuuden varmistamiseksi. Työtaisteluiden piirissä olevat sairaanhoitopiirit eivät ole ryhtyneet mihinkään tai ainakaan riittäviin toimiin potilasturvallisuuden takaamiseksi, vaikka niitä on tästä erikseen STM:n toimesta ohjattu. Näin ollen sairaanhoitopiirit eivät ole itse edes pyrkineet varautumaan työtaisteluun potilasturvallisuuden takaamiseksi.

Perustelut Tehyn ja SuPerin näkemykselle:

1. Perusoikeuksien rajoitusedellytykset eivät täyty

Esityksen arvioinnissa suhteessa perustuslakiin (sivu 31) todetaan virheellisesti, että tilanne olisi vastaavanlainen kuin vuonna 2007 joukkoirtisanoutumissuhkan alla ja vastaavalla tavalla ongelmallinen riittävän henkilöstön suojelutyöhön saamisen kannalta, jotta on mahdollista huolehtia perustuslain 7 § 1 momentin mukaisen oikeuden elämään ja perustuslain 19 §:n mukaisen oikeuden välttämättömään hoivaan ja huolenpitoon sekä 19 § 3 momentin mukaisen riittävien terveystalvelujen toteutumisesta. Tämä ei pidä paikkaansa.

Tilanne poikkeaa merkittävästi vuoden 2007 joukkoirtisanoutumissuhkasta. Nyt potilasturvallisuuden turvaavasta suojelutyöstä neuvotellaan sairaanhoitopiireissä jatkuvasti, joten potilaiden hengen vaarantuminen ja vakavat vammautumiset estetään tätä kautta. Välttämätön hoito on siten toteutettu suojelutyöllä toisin kuin vuonna 2007. Nyt kyseessä oleva tavanomainen työtaistelu ei aiheuta riskejä, jotka muodostaisivat kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa tarkoitettua vaaraa tai onnettomuutta. Työtaistelun seuraamukset eivät ole rinnastettavissa niissä tarkoitettuun yhteiskunnan olemassaoloon ja hyvinvointia uhkaavaan vaaratilanteeseen. Potilasturvallisuuslain säätämiseksi ei ole perustuslakivaliokunnan vuonna 2007 (PeVL 15/2007) esittämiä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttäviä ja erittäin painavia perusteita.

2. Suojelutyöstä on sovittu riittävässä määrin, eikä potilasturvallisuus vaarannu

Koko esitys (mm. 2.2 nykytilan arviointi) ja sen kaikki johtopäätökset perustuvat yksinomaan työnantajien eli sairaanhoitopiirien antamiin ilmoituksiin suojelutyön riittämättömyydestä, jonka seurauksena potilasturvallisuus olisi jo vaarantunut ja työtaistelussa mukana olevien henkilöstöjärjestöjen sopimuksellisesti antama suojelutyö vastaisi vain murto-osaa potilasturvallisuuden edellyttämästä tarpeesta. Nämä tiedot eivät pidä paikkaansa eikä näistä väitteistä ole esitetty minkäänlaista yksilöityä selvitystä.

Tehyn ja SuPerin tietoon ei ole saatettu konkreettisia - esityksessä useissa kohdin viitattuja - tilannetietoja (esim. sivu 15 ”Käytettävissä olevien tietojen perusteella—”), joissa suojelutyöstä olisi sovittu riittämättömästi. Tämän takia voimme ottaa kantaa vain median kautta tulleisiin tietoihin. Olemme keränneet kaikki tiedossamme olevat mediassa esitetyt väitteet ja saaneet vahvistuksen niiden perättömyydestä suojelutyöstä neuvottelevilta luottamusmiehiltä sekä ko. yksiköissä työskenteleviltä hoitajilta. Selvitys on liitteenä 1 (Selvitys työnantajan virheellisestä informaatiosta mediassa). **Tehy ja SuPer edellyttävät, että tämä merkittäväällä tavalla terveydenhuollon**

ammattihenkilöiden asemaan ja perusoikeuksiin kajoavaa lainsäädäntöä ei voida säätää näin puutteellisten perustelujen ja selvästi virheellisten tietojen ja väittämien perusteella.

HE:n sivulla 26 todetaan, että syynä lainsäädännön tarpeeseen on ”ammattitaitoisen henkilökunnan vaje muun muassa tehohoidossa, päivystyksessä, ensihoidossa, synnytysosastoilla ja leikkaustoiminnassa”. Olemme 3.4.2022 illalla pyytäneet sairaanhoitopiirien luottamusmiehiltä selvityksen tämän viikonlopun ajaksi annetun suojelutyön määrästä sekä vertailutiedot edelliseltä ja sitä edelliseltä viikon lopulta (VK 11 ja 12). Näin kiireisellä aikataululla saimme vastaukset Keski-Suomen sairaanhoitopiiristä, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiristä, Pirkanmaa sairaanhoitopiiristä, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiireistä sekä joistakin HUS:n yksiköistä. Suojelutyöhön on annettu lähes sama määrä hoitajia kuin edeltävinä viikonloppuina on ollut työssä ko. vuoroissa. Pienet erot johtuvat mm. siitä, että ensihoidon kiireettömiin tehtäviin ei ole annettu suojelutyötä ja leikkaus- sekä tehohoidon työvoimantarve on pienentynyt, koska ennalta suunniteltua ei-kiireellistä toimintaa on supistettu tai ajettu alas kokonaan. Liitteenä 2 on selvitys asiasta. **On huomioitava, että useissa yksiköissä kuten teho-osastot, leikkaussalit jne. on ollut todella merkittävä pula hoitohenkilöstöstä jo monta vuotta. Useita vuoroja on säännönmukaisesti pyöritetty alimiehityksellä. Sama tilanne on ollut erikoissairaanhoidon lisäksi myös perusterveydenhuollossa ja vanhuspalvelussa. Normaalioloissa työnantaja ei ole kuitenkaan pitänyt hoitajavajetta potilasturvallisuutta vaarantavana seikkana.**

Esityksessä todetaan (sivu 28) ”Työtaistelun alkamisen jälkeen on ollut todettavissa, että henkilöstöjärjestöjen jäsenten suostuminen suojelutyöhön on ollut riittämätöntä. Tämä poikkeaa aiemmista työtaisteluista ja annetusta suojelutyöstä, minkä vuoksi sairaanhoidosta vastuussa olevilla ei ole ollut samoja keinoja varautua työtaistelutilanteeseen kuin aiemmissa terveydenhuollon työtaisteluissa.” Sitaatista ei ilmene, kuka ja miten väitetyn riittämättömyyden on todennut. Väite on täysin yksilöimätön. Viittaamme sen virheellisyyden tueksi em. liitteeseen 2. Kaiken lisäksi Tehyn ja SuPerin toimeenpanemasta edellisestä lakosta on 27 vuotta. Viittaus aiempiin työtaisteluihin ja suojelutyöhön on virheellinen ja harhaanjohtava. Vuonna 2007 ei järjestetty lakkoa. Silloin hoitajat joukkoyhtymänsä kautta, eikä suojelutyöstä voitu enää edes neuvotella. Nyt suojelutyöstä on sovittu ja neuvotteluja käydään jatkuvasti työnantaja ilmoittaman tarpeen mukaisesti.

Esityksessä todetaan lisäksi (sivu 2) ”on ollut todettavissa, että... suostuminen suojelutyöhön on ollut riittämätöntä”. Tällaisen väitteen tueksi ei ole esitetty mitään selvitystä, kuka, milloin ja miten on kieltäytynyt suojelutyöstä. Lainsäädäntö perustuu toisen työriidan osapuolen väitteisiin, joita ei ole objektiivisesti selvitetty, eikä annettu työntekijäpuolelle edes mahdollisuutta tietojen todenperäisyyden varmistamiseen.

Emme kiistä sitä tosiasiaa, että joissakin yksittäisissä vuoroissa on voinut olla vähemmän hoitajia, kuin mitä suojelutyöhön on sovittu. Tilanne on johtunut siitä, että työnantaja on mm. unohtanut kutsua työntekijöitä töihin.

Sairaanhoitopiirien kokemat ongelmat lakon ensimmäisinä päivinä johtuvat siitä, että sairaanhoitopiirit eivät ole varautuneet työtaisteluun ja potilaiden hoidon turvaamiseen, vaan ovat laiminlyöneet lakisääteiset velvollisuutensa ennakoida häiriötilanteita. Työnantajat eivät ole edes pyrkineet selvittämään muita mahdollisia keinoja varautua lakkoon. Se ei kuitenkaan oikeuta säätämään hoitajien perusoikeuksia näin merkittävästi rajoittavaa ja loukkaavaa pakkolakia. Ennen

hoitajien perusoikeuksia loukkaavan lain säätämistä tulisi selvittää, miltä osin olisi mahdollista määrätä ja käyttää yli 8000 virkasuhteista terveydenhuollon henkilöä suojelutyössä. Tällaista selvitystä eivät ole tehneet työnantajat eikä ministeriö ennen lainsäädäntötyöhön ryhtymistä. Selvityksen tekeminen on ehdoton edellytys, ennen kuin pakkotyölakia voidaan edes harkita.

Ehdotetusta sääntelystä

Pykäläkohtaiset määräykset ovat vaikeaselkoisia ja ylimalkaisia. Niistä aiheutunee paljon tulkintaerimielisyyksiä ja riitoja, joiden käsittelyssä hallinto-oikeudet tulisivat kuormittumaan merkittävästi. Tällä kohtuuttoman lyhyellä lausuntoaikataululla emme voi ottaa kantaa yksittäisten määräysten sisältöön ja ehdottaa niihin muutoksia.

Huomautamme, että lain soveltamisala on epäselvä. Hallituksen esityksestä ei käy ilmi, koskeeko esitys vain lakkoa vai myös muita työtaistelutoimenpiteitä kuten ylityö- ja vuoronvaihtokieltoa. Mikäli esitys koskee myös muita työtaistelutoimia kuin lakkoa, ei näiden osalta ole esitetty minkäänlaisia perusteluja lain tarpeellisuudelle.

Toteamme lisäksi, että lainsäädännön yksipuolisuutta osoittaa se, että **lakiesityksestä puuttuvat kokonaan pakkotyöhön määrätyn työntekijän oikeudet** eikä siihen sisälly mm. minkäänlaista ylimääräistä korvausta pakkotyöhön määrätulle hoitajalle. Tältä osin lakiesitys eroaa merkittävästi vuonna 2007 säädetystä laista, jossa oli kokonaan oma säännös turvaamassa työntekijän oikeuksia (5 § Potilasturvatyötä tekevän oikeudet). Tuolloin potilasturvatyöhön määrätyllä oli lapsen päivähoitopaikan lisäksi mm. oikeus saada kunnalta tai kuntayhtymältä potilasturvatyöstä korvaus, joka ”on vähintään 1,3 kertaa vastaavasta työstä asianomaisessa terveydenhuollon toimintayksikössä säännölliseltä työajalta tavallisesti maksettava palkka. Jos potilasturvatyöhön määrätty on työssä muualla, hänelle suoritettavan korvauksen tulee olla vähintään 1,2 kertaa hänelle tuosta muusta säännölliseltä työajalta työstä maksettava palkka.” Mikäli pakkotyölaki säädetään, pitäisimme vähintään kohtuullisena, että pakkotyöhön määrätulle säädettäisiin oikeus mm. normaalia palkkaa suurempaan korvaukseen.

Lopuksi

Hallituksen esityksen sivulla 13 todetaan: ”Monet hoitohenkilökunnan tehtävistä ovat kuitenkin sellaisia, jotka edellyttävät erityisosaamista. Tällainen vaativa erityisosaaminen – esimerkiksi lukuisten teknisten laitteiden samanaikainen hallinta ja samanaikainen potilaan tarkkailu, hoitotoimenpiteet, vaativa monineste- ja lääkehoito sentraalisine katetreineen, hengityslaitte- ja keskoskaappihoidot - on saavutettavissa vain pitkäaikaisen koulutuksen ja työkokemuksen kautta. Esimerkiksi seuraavissa toiminnoissa ja hoidoissa tarvitaan erityisosaamista: tehohoito (ml. lasten tehohoito), keskosten hoito, päivystys- ja ensihoito, leikkaus- ja anestesiatoiminta, synnytykset, laboratorio- ja kuvantamistoiminta sekä erikoissairaanhoidon eri osa-alueet kuten esimerkiksi syövänhoito, dialyysihoito ja vaativat psykiatriset hoidot. Jos näissä toiminnoissa käytettäisiin henkilökuntaa, jolla ei olisi asianmukaista koulutusta ja kokemusta, voisi tästä väistämättä olla seurauksena potilaiden hengen tai terveydentilan vakavan vaarantumisen uhka. Lisäksi on otettava huomioon, että ammattihenkilölain perusteella terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa suorittaa sellaisia tehtäviä, joihin hänen koulutuksensa tai ammattitaitonsa on riittämätöntä.”

Suora lainaus lainlaatijan ajatuksista kertoo, että tällä lakiesityksellä halutaan rajoittaa erittäin tärkeän ammattiryhmän perusoikeuksia. Hoitajat tekevät työtä, joka kukaan muu Suomessa ei pysty tekemään. Kyse on lainsäädännöllä säädetyistä tehtävistä, joita voi suorittaa vain laissa säädetyn pätevyyden ja riittävän osaamisen omaava henkilö. Hoitajat tekevät työtä, joka on täysin

välttämätöntä kansalaisten hengen ja terveyden turvaamiseksi. Tämän tärkeän ammattiryhmän keskimääräinen peruspalkka on vain 2500 euroa. Se on kohtuuttoman matala työn vaativuuteen ja yhteiskunnalliseen merkittävyyteen nähden. Hoitajapula on akuutti kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon sektoreilla.

Tehy ja SuPer ovat vaatineet hoitohenkilöstön tehtäväkohtaisten palkkojen nostamista 3,6 %:lla yli tavanomaisten palkankorotusten. Esittämämme palkkaohjelma on viisivuotinen. Se maksaa noin 300 miljoonaa euroa vuodessa ja noin 1,6 miljardia euroa viidessä vuodessa.

Kunta- ja hyvinvointialueiden työnantajat KT keskeytti neuvottelumme 28.2.2022, minkä jälkeen kutsua neuvottelupöytästä ei ole kuulunut. KT:n viesti neuvottelupöydässä on ollut se, ettei erilliseen palkkaohjelmaan ole rahaa.

Neuvottelujen vauhdittamiseksi Tehy ja SuPer antoivat työtaisteluilmoitukset 3.3.2022 ja 17.3.2022, minkä jälkeen valtakunnansovittelija kutsui osapuolet sovitteluun. Molempia lakkoja siirrettiin kahdella viikolla. Valtakunnansovittelija antoi sovintoesityksen 29.3.2022. Sovintoesityksessä hoitajille esitettiin jopa nk. yleistä linjaa heikompaan ratkaisuun. Lisäksi joidenkin hoitajien työaika olisi pidentynyt. Lakko alkoi 1.4.2022.

Tänään 4.4.2022 klo 11 olimme kuultavana tilaisuudessa, jossa lainsäätäjät esittävät hoitajien pakottamista töihin. Kutsun kuulemistilaisuuteen saimme sunnuntaina 3.4.2022 klo 16:39. Hallituksen esitysluonnoksen saimme 3.4.2022 vasta klo 18:43. On selvää, että tällä aikataululla on mahdotonta vastata asianmukaisesti ja riittävän kattavasti näin perustavanlaatuisella tavalla hoitohenkilöstön perusoikeuksia rajoittavaan ja loukkaavaan lainsäädäntöön.

Huomautamme, että kukaan ei tällä hetkellä sovittele työriitaa. Kukaan ei neuvottele Tehyn ja SuPerin kanssa työriidan ratkaisemiseksi. Aikaa käytetään työnantajan – työriidan toisen osapuolen – virheellisten ja valheellisten tietojen perusteella valmistellun pakkolain käsittelyyn. Käsittelyyn, jossa perusoikeuksien rajun rajoittamisen kohteeksi joutuvien hoitajien edustajille ei varata edes asianmukaista aikaa valmistella vastausta ja tulla kuulluksi asiassa.

Oikeusvaltiossa lakia ei säädetä tällä tavoin.

Liite 1	Selvitys työnantajan virheellisestä informaatiosta mediassa
Liite 2	Selvitys suojelutyön henkilöstömäärästä ensimmäisenä lakkoviikonloppuna verrattuna henkilöstömäärään edeltävinä viikonloppuina

Helsingissä 4.4.2022

Millariikka Rytkönen
Puheenjohtaja
Tehy ry

Silja Paavola
Puheenjohtaja
SuPer ry

Lisätietoja

toiminnanjohtaja Else-Mai Kirvesniemi, p. 050 3460847 / else-mai.kirvesniemi@tehy.fi
edunvalvontajohtaja Anne Sainila-Vaarno, 050 3101492 / anne.sainila-vaarno@superliitto.fi